

*Барановська Олена,
к. пед. н., старший науковий співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

ПСИХОДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЗА ФІЛОЛОГІЧНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Реалізація особистісно-орієнтованого підходу в компетентнісній моделі освіти передбачає визнання дитини як головного партнера навчально-виховного процесу, який визначає свої спрямування стосовно навколишнього світу у процесі суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Важливим чинником в старшій школі є індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду. У психодидактичній парадигмі основою є розвивальне навчання, індивідуальна освітня траєкторія та зона найближчого розвитку. Дослідження у цьому напрямку велися українськими дидактами, зокрема, професором Вал. Паламарчук. В докторській дисертації «Дидактические основы формирования мышления учащихся в процессе обучения» автор акцентувала на необхідності впровадження технології змістовно-операційного розвивального навчання. Автор неодноразово наголошувала, що виконання соціального замовлення – стати державою інтелектуальних ідей і технологій – вимагає нової теорії інноваційної освіти, компонентами якої є сучасні філософські, аксіологічні, семантичні, фізіологічні, психолого-педагогічні погляди на людину. Тому основними напрямками загального розвитку старшокласників можна вважати психодидактичний, інтелектуальний, соціальний і валеологічний [1].

Тож одним з провідних сучасних підходів до модернізації навчального процесу на різних вікових етапах розвитку дитини, є психодидактичний підхід (І. Осадченко та ін.). І. Осадченко виокремила основні напрямки застосування основ психодидактики в шкільному навчанні: орієнтація на сучасне заняття як воркшоп (майстерню, середовище); формування головної компетентності учня (уміння вчитися); сприйняття обдарованості як психодидактичної проблеми; налагодження психологічного контакту в аудиторії, нейтралізація страхів та зажимів в учнів; організація на занятті

навчального діалогу; реалізація принципів динамічного навчання; стимулювання творчої активності учнів [2].

Продуктивність взаємозв'язку навчання і розвитку, реалізація психодидактичних підходів в навчанні залежить від раціональної реалізації стратегічних принципів реформованої школи: гуманітаризації, інтеграції, життєтворчості, оптимізації, особистісної орієнтації, єдності національного і загальнолюдського та інших. Інтелектуальний, психічний і соціальний розвиток старшокласника, спрямовуючись метою і змістом освіти, практично реалізується через моделювання, навчальні технології. Стратегічними напрямками реформування школи протягом останніх років визначалися такі: гуманізація, гуманітаризація навчального процесу, фундаменталізація та інтеграція його змісту. У цих напрямках було виконано цілу низку досліджень, зокрема, такими науковцями, як: О. Барановська, С. Бондар, Г. Васьківська, Н. Головка, М. Головка, С. Гончаренко, К. Гораш, І. Єрмаков, Т. Засекіна, В. Ільченко, В. Кизенка, С. Косянчук, О. Кравчук, В. Кушнір, Л. Липова, О. Мариновська, Вал. Паламарчук, Вол. Паламарчук, О. Пехота, В. Піддячий, О. Савченко, А. Самодрин, О. Топузов, С. Трубачева, О. Чорноус, Л. Шелестова, Т. Яценко та інші. Наразі науковці відділу дидактики займаються проблемами формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної і варіативної складових; реалізації педагогічних технологій профільного навчання [3].

Гуманітарне спрямування визначається головним чином тим, що його завданням є не лише створення гуманітарної бази знань в учня, а й формування в нього гуманістичної картини світу, основ психологічної грамотності та стабільності його психічної сфери. Тобто, мета комплексу гуманітарних предметів на сучасному етапі має поповнитися таким новим напрямком, як психодидактика.

Поняття «педагогічні технології за філологічним спрямуванням» тісно пов'язане з поняттям «інформаційна (читацька) компетентність». Вивчення предметів гуманітарного циклу науковці вважають основою для формування в учнів інтелектуальної, інформаційної (у т.ч. – читацької) компетентностей. Питанням формування інтелектуальних (мислительних) та інформаційних (читацьких) умінь та навичок протягом більше тридцяти років займалися українські науковці О. Почупайло (Барановська), Вал. Паламарчук, С. Трубачева, О. Савченко, Т. Яценко та інші. Так,

у 90-х роках було розроблено низку міжпредметних програм формування та розвитку інтелектуальних (за Вал. Паламарчук – мислительних) та читацьких (за О. Почупайло (Барановською)) умінь учнів 1-11 (12) класів. [4].

Вищеозначені поняття лягли в основу нашого дослідження «педагогічні технології за філологічним спрямуванням», розроблення класифікації педагогічних технологій за філологічним спрямуванням та визначення ключових тенденцій реалізації педагогічних технологій профільного навчання. Виходячи з досліджень дотичних понять, наразі ми визначаємо поняття «педагогічні технології філологічного спрямування» як інтегративну систему, спроектований педагогічний процес, що містить комплекс методів, дій, операцій та дидактичних умов, спрямованих на гарантоване досягнення дидактичних цілей та результатів: розвиток особистості, всебічний гуманітарний розвиток учнів, формування його інтелектуального та особистісного компонентів. Тож в дане визначення лягли також основи психодидактичного підходу. Єдиної класифікації педагогічних технологій за філологічним спрямуванням наразі ще не створено. Нами здійснено спробу їх узагальнення за такими видами: 1) спрямовані на формування інформаційної компетентності (формування мислительних операцій роботи з текстом; усі види роботи з масивами інформації; технологія розвитку критичного мислення та ін.); 2) спрямовані на формування комунікативної та читацької компетентності (діалогічні; аналіз образів, персонажів художніх творів; ціннісно-світоглядно орієнтовані та ін.); 3) інноваційні (навчання в співробітництві (командна, групова робота); ігрові технології; технології інтерактивного навчання; технологія проектного навчання; технологія життєвого проекту та життєвого проектування; вальдорфська педагогіка та ін.) [5].

Тож, сучасний навчальний процес має бути переглянутий з точки зору оптимізації психологічного навантаження на учня, варіативності навчальних планів і акцентування на гуманістичному, гуманітарному, психодидактичному спрямуванні.

Список використаних джерел

1. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. «Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку», *Український педагогічний журнал*. 2018, № 3, с. 60-66.

2. Осадченко І. І. Теорія і практика ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи: монографія. Умань : ПП Жовтий, 2011, 414 с.
3. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект: кол. монографія [авт. кол.: Г. О. Васьківська, В. І. Кизенко, С. В. Косянчук, О. В. Барановська, та інші.]; за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2018, 260 с.
4. Барановська О. В. «Формування інформаційної культури». *Шлях освіти*, 2000, № 3. с. 31-34.
5. Барановська О. В. «Сучасні тенденції реалізації педагогічних технологій профільного навчання за філологічним спрямуванням: психодидактичні аспекти» / Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи : Матер. П'ятої Міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 11-12 жовт. 2019 р. // *Folia Comeniana* : Вісник Польсько-української наук.-дослідницької лабораторії психодидактики імені Я. А. Коменського / гол. ред. Осадченко І. І. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019, С. 21-24.